

Jan **Měšťák**

Lékařská
etika
dříve a dnes

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Měšťák, Jan, 1944-

Lékařská etika dříve a dnes / Jan Měšťák. -- Vydání 1.. -- Praha : Grada, 2024.

-- 1 online zdroj

ISBN 978-80-271-7378-5 (online ; pdf)

* 614.253 * 617-089.844 * 61(091) * 614.253 * (048.8) * (0.034.2:08)

- lékařská etika
- plastická chirurgie
- estetická chirurgie
- dějiny lékařství
- lékař a pacient
- monografie
- elektronické knihy

614 - Veřejné zdraví a hygiena [14]

Jan **Měšťák**

Lékařská
etika
dříve a dnes

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou **bez souhlasu nositele práv zakázány**.

Jan Měšťák

Lékařská etika dříve a dnes

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401
www.grada.cz
jako svou 9314. publikaci

Odpovědná redaktorka Vlasta Dohnalová
Grafická úprava Antonín Plicka
Návrh a zpracování obálky Antonín Plicka
Fotografie z archivu autora
Počet stran 104
Vydání 1., 2024

Vytiskla D.R.J. TISKÁRNA RESL, s.r.o., Náchod

© Grada Publishing, a.s., 2024

ISBN 978-80-271-7379-2 (ePub)
ISBN 978-80-271-7378-5 (pdf)
ISBN 978-80-271-5346-6 (print)

Obsah

Úvod	7
Historie medicíny	9
Historie plastické chirurgie	11
Vývoj plastické chirurgie v Československu	13
Estetická chirurgie	15
Poválečné období minulého století a estetická chirurgie	17
Plastický chirurg současnosti	19
Lékařská etika a etický kodex	21
Lékařská etika, morálka, empatie, konání dobra	23
Plastická chirurgie a porevoluční období	25
Pooperační komplikace a porušování lékařské etiky	27
Lékařská etika a reoperace z jiných pracovišť	41
Lze zabránit porušování lékařské etiky v současnosti?	43
Státní zdravotnická zařízení a lékařská etika	45
Lékařská etika a jednání lékaře s pacientem s onkologickým onemocněním	47
Lékařská etika v praxi	51
Lékařská etika a její dodržování	53
Sociální sítě a lékařská etika	55
Lékařská etika – ano, či ne?	57

Kde jsou hranice lékařské etiky?	59
Psychoterapie, psychoanalýza, psychosomatika	61
Co lékař neovlivní	63
Několik slov na závěr	77
Jednání s pacienty a zásadní změna kvality života	79
Změní se mentalita lékařů a lékařská etika v budoucnosti?	99
Několik úsměvných slov na závěr	101
Slovo o autorovi	103

Úvod

K rozhodnutí napsat tuto publikaci jsem byl inspirován a také dostatečně morálně motivován jako plastický chirurg současným stavem nejen naší společnosti, ale také odsouzeníhodnou a ziskuchtivou snahou mnohých lékařů v celém našem zdravotnictví zbohatnout na úkor lékařské etiky. A to především v našem oboru plastické chirurgie. Protože pravá podstata medicíny a lékařské etiky spočívající v jejím poslání léčit a pomáhat nemocným bere v dnešním materialistickém světě – zvláště kvůli estetické chirurgii – absolutně za své. A s tím se smířit nemohu.

Plastická chirurgie byla přitom v minulosti díky jejímu zakladateli u nás akademikovi Františkovi Burianovi zaměřena zcela jinak. **Dr. František Burian** (obr. 1) založil na začátku první světové války v roce 1914 stanici plastické

Obr. 1 Akademik František Burian

chirurgie v Temešváru, aby nezištně a dobrovolně pomáhal při ošetřování válečných poranění. Stanici potom převedl po skončení války do Prahy, kde v prvních poválečných letech rekonstruoval v Jedličkově ústavu nejtěžší válečná poranění.

V roce 1932 přesídlil plastickou chirurgii definitivně do nemocnice na Vinohradech v Praze, která se později stala Klinikou plastické chirurgie Univerzity Karlovy s pověstí jednoho ze světově nejvýznamnějších pracovišť plastické chirurgie.

Za zmínku jistě stojí, že díky doktorovi Burianovi a akademikovi Jiráskovi, tehdejšímu předsedovi Akademie věd, byla v roce 1935 plastická chirurgie jako první na světě přednášena na Karlově Univerzitě jako samostatný lékařský obor.

Historie medicíny

Medicína (lékařství) je vědní obor, jehož úkolem je chránit a zlepšovat zdravotní stav obyvatel, upevňovat jeho tělesné a duševní zdraví a pracovní schopnost, předcházet vzniku a šíření nemoci, včas onemocnění zachycovat, rozpoznávat, posuzovat a léčit, vychovávat zdravé pracovníky a zvyšovat zdravotní uvědomění obyvatel.

Začátky lékařství patří do prvobytně pospolného řádu. Voda, teplo a světlo byly prvotními léčebnými prostředky. Z neolitické doby jsou známy první trepanace lebky. Léčením ran se zabývali ranhojiči, později se ujali lékařství kněží, kteří vycházeli z víry, že nemoci vznikají nepřízní bohů. Postupem let docházelo k rozvoji lékařství vznikem nových říší – řecké lékařství se vymanilo z vlivu náboženství vznikem světského lékařství kolem 5. století před naším letopočtem, za jehož zakladatele je považován řecký lékař Hippokrates, který pokládal nemoc za jev, jež má přirozené příčiny a poznatelné zákonitosti, a kladl vysoké požadavky na vzdělání i morálku lékaře. Nejslavnějším lékařem římského impéria byl Galenos. Jeho lékařské názory byly tradovány po celý středověk, kdy bylo lékařství zcela pod vlivem katolické církve. Počátky moderního lékařství, podloženého objevy přírodních věd, náleží do doby renesance. Jedním z prvních, kdo využíval přírodovědné poznatky, byl německý lékař a chemik Paracelsus.

S postupným rozkladem feudalismu a vytvářením nových kapitalistických výrobních vztahů dostávalo i lékařství novou tvář na základě přírodovědeckých poznatků. Základ moderní chirurgie a porodnictví dal francouzský lékař Paré. V této době tak vystřídala chirurgie v lékařství lazebníky, kteří se dříve chirurgickými výkony zabývali.

Postupem času se lékařství nadále rozvíjelo díky novým vědeckým a přírodovědeckým poznatkům a dělilo se na řadu nových oborů, jak je známe i v dnešní době. Z vnitřního lékařství a chirurgie se postupně oddělovaly samostatné obory, jako jsou např. pediatrie, neurologie, oftalmologie, gynekologie a řada dalších oborů.

Protože autorem publikace je všeobecný a plastický chirurg, dovolil si potenciální čtenáře podrobněji seznámit s historií oboru, kterému se věnoval po většinu své klinické praxe. Uvádí to také proto, že na projevu každého člověka a jeho povahových rysech se podílí nejen vlastnosti získané po rodičích, ale v pozdějším věku také osobnosti, se kterými se během života setkal.

Historie plastické chirurgie

Dějiny oboru chirurgické činnosti jsou staré jako léčitelství samo. Historické nálezy dokladují stáří lidského snažení o navrácení přirozeného vzhledu obličeje a těla. Z pohledu historie to byly především úrazy nosu, které stály u zrodu plastické chirurgie. Nos jako esteticky nejdůležitější část obličeje mohl být poraněn při boji s nepřítelem, mohl být uříznut jako trest k označení odsouzence nebo k zohavení zajatce. Také lidská zlomyslnost se snažila poznamenat nenáviděnou osobnost na nose.

První záznamy o plastických operacích staré více než pět tisíc let pocházejí z Indie. V knihách encyklopedie *Ayurvéda* se píše, že příslušníci kmene Koomasů odedávna zhotovují nosy z kůže tváře nebo čela zlodějům, kterým byl nos za trest uříznut. Také na staroegyptském papyru, vzniklém tři tisíce let před naším letopočtem, čteme nejasný návod, jak učinit starého muže mladým.

Na přelomu našeho letopočtu popisuje římský spisovatel a lékař Aulus Cornelius Celsus v díle *De re medica* plastiku nejen nosu, ale i rtů a boltců. Je v něm také první zmínka o operaci rozštěpu rtu. Ve 3. století našeho letopočtu velmi podrobně popsal rekonstrukční postupy v obličeji Ind Sušruta. Velmi zajímavé jsou také jeho poznatky k výchově nových lékařů: „Jen spojení chirurgie a medicíny vytváří dokonalého lékaře. Lékař, jemuž se znalosti jednoho nebo druhého odvětví nedostává, je podoben ptáku s jedním křídlem.“ V dalším období, a to především v 15. století v Itálii, kde byla v té době medicína na poměrně vysoké úrovni, se objevují zprávy o nových rekonstrukčních postupech. Později se přidávají i další země.

Za počátek nové éry v plastické chirurgii lze považovat období první světové války, kdy dochází k prudkému rozmachu plastické chirurgie v mnoha zemích v důsledku řešení těžkých válečných poranění. O tom, jak velký význam byl přisuzován v této době plastické chirurgii, svědčí skutečnost, že v roce 1930 byla založena francouzská společnost plastické a estetické chirurgie a v roce 1931 americká společnost plastické chirurgie. Potom následovala celá řada dalších zemí. První mezinárodní kongres plastické chirurgie se konal v roce 1933 v Paříži.

Podobný trend spojený s rozvojem plastické chirurgie přinesla i druhá světová válka. Po válce vznikají odborné ústavy plastické chirurgie ve všech zemích, v Anglii a Americe dokonce u každé větší nemocnice. Od roku 1946 vychází

odborný časopis plastické chirurgie Plastic and Reconstructive Surgery. V roce 1955 byla obnovena Mezinárodní společnost plastické chirurgie, jejíž první sjezd se konal ve Stockholmu za ohromné účasti chirurgů z celého světa. Plastická chirurgie se stala plně uznávanou součástí preventivní léčebné péče.

Vývoj plastické chirurgie v Československu

U zrodu plastické chirurgie u nás stál akademik František Burian, který byl jejím zakladatelem, jak již bylo vzpomenuto. Vynikající vědec, skvělý chirurg obdařený nebývalou zručností a invencí, které mu umožnily stát se plastickým chirurgem světového formátu. Záslouhou profesora Jiráska, tehdejšího prezidenta Lékařské komory, a s velkým přispěním doktora Buriana byla u nás v roce 1932 jako první na světě uznána plastická chirurgie samostatným oborem a jako taková i přednášena studentům Lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Atestačním oborem se plastická chirurgie stala v roce 1966.

Akademik Burian vychoval celou plejádu vynikajících plastických chirurgů, kteří byli důstojnými pokračovateli jeho záslužné práce. Z nich lze jmenovat **profesora 1. přednostu brněnské kliniky Václava Karfíka**, později 2. přednostu pražské kliniky plastické chirurgie. K žákům profesora Buriana patřila také **profesorka Helena Pešková**, další z přednostek pražské kliniky, skvělá operatérka zcela oddaná své profesi. Po profesorce Peškové převzal vedení kliniky **profesor Miroslav Fára**, také Burianův žák. Ten zasvětil celý svůj život především problematice obličejových rozštěpů a jeho práci se dostalo i velkého mezinárodního uznání. Z dalších žáků akademika Buriana je třeba jmenovat **profesorku Radanu Königovou**, 1. přednostku Kliniky popáleninové medicíny v Praze, dále **profesora Demjéna**, 1. přednostu bratislavské Kliniky plastické chirurgie, **profesora Kubáčka** a **profesora Bařinku**, přednosty Kliniky plastické chirurgie v Brně.

Z jakého důvodu zde uvádím všechny žáky akademika Buriana, které jsem měl tu čest i osobně poznat? Hlavně proto, že všichni – včetně akademika Buriana – byli představiteli **čisté lékařské etiky minulosti**, ke které se i já sám s naprosto čistým svědomím hlásím, proto také mohu **porovnávat lékařskou etiku minulých let a současnosti, a to na rozdíl od plastických chirurgů a většiny lékařů doby dnešní**.

Od doby akademika Buriana u nás dochází k dalšímu rozmachu plastické chirurgie jako oboru. Je to především díky rozvoji mikrochirurgie, resp. složitých rekonstrukčních výkonů využívajících mikrochirurgii, a také díky uplatňování nových moderních pomůcek a prostředků v každodenní praxi. Patří sem

např. využívání endoskopické techniky, expandérů, různých druhů implantátů, laserové terapie, celé škály nových liposukčních technik apod.

Plastická chirurgie je v našich podmínkách nezastupitelná při chirurgické léčbě obličejových rozštěpů a při řešení složitých rekonstrukčních výkonů pooperačních a pouřazových. Své výsadní postavení zaujímá také v replantační chirurgii. S rozvojem plastické chirurgie nabývá stále více na významu rozšiřující se spolupráce s ostatními chirurgickými obory – obecnou chirurgií, ortopedií, hrudní chirurgií, kardiochirurgií, čelistní chirurgií, gynekologií, ORL a dalšími obory.

Estetická chirurgie

Jedním z odvětví plastické chirurgie je **estetická chirurgie**. Ruku v ruce dochází s rozvojem plastické chirurgie v průběhu staletí i k vývoji této zkrášlovací chirurgie. Jejím úkolem je řešit různé kosmetické vady, ať již vrozeně podmíněné, nebo vzniklé v průběhu života, jimiž se člověk z hlediska vzhledu liší od všeobecně uznávaného normálu či ideálu krásy a estetického vnímání.

Estetická chirurgie je obor, který bezkonkurenčně přispívá ke šťastnému životu člověka a jeho naplněnosti řešením vrozených i získaných kosmetických vad, a to jako žádný jiný obor. To také bude objektivně dokumentováno v dalších kapitolách příklady nadšených pacientů s projevy až neuvěřitelného štěstí po úspěšné operaci kosmetické vady. Mohu také s naprostou jistotou potvrdit, že ani v běžném životě se nikdy nesetkáme s takovými projevy nadšení, jako je tomu po úspěšné operaci kosmetických vad.

K velkému rozmachu estetické chirurgie dochází na přelomu 19. a 20. století, a to především díky stále se zvyšujícímu významu, který moderní společnost přisuzuje kráse lidského těla. Jako jeden z mnoha příkladů lze uvést výrok francouzského lékaře Thomase Levachera z konce 18. století: „Hezký nos stojí za celé království.“ Svou vizáží se trápil také Tycho Brahe, věhlasný dánský hvězdář, který v mládí přišel o část nosu při souboji. Celý život si pak zranění zakrýval protézou ze slitiny zlata a stříbra.

Na přelomu 19. a 20. století provedl **první operaci obličeje – facelifting** – německý chirurg Eugen Hollander, **první estetická operace horních víček** byla uskutečněna v roce 1906 v Chicagu. Ve 20. letech potom následovalo **první odsátí tuku**. Nejstarší záznam o **korektivní rinoplastice** pochází z roku 1845, kdy J. F. Dieffenbach provedl redukci nosu zevními řezy. Později v roce 1887 zavádí John Orlando Roe vnitřní řezy bez viditelných stop. Otcem moderní korektivní rinoplastiky je nazýván berlínský profesor J. J. Joseph (1885–1934), který propracoval opravné operace nosu do obdivuhodných detailů.

První záznamy o redukčních a modelačních operacích prsů překvapivě spadají již do období 17. a 18. století. Objev **silikonových implantátů** a jejich uvedení do chirurgické praxe v roce 1962 Thomasem Croninem lze poté považovat za revoluční převrat v historii estetické a rekonstrukční chirurgie prsů.

Při výčtu významných plastických chirurgů minulosti, kteří významně přispěli i k rozvoji estetické chirurgie, nelze opomenout již zmíněného akademika

Františka Buriana, který kromě různých vrozených a získaných vad úspěšně řešil i vady kosmetické.

Jak se mění pohled na význam estetické chirurgie s dobou, můžeme uvést na příkladu americké herečky židovského původu Fanny Brice, která si pět let po skončení první světové války nechala narovnat nos. Celá Amerika, miliony jejích oddaných fanoušků se ptaly: „Jsi to ještě ty, Fanny? Kam se poděla tvoje zvláštní krása a osobitě kouzlo?“ Fanny asi tehdy zakusila nejednu horkou chvíli a měla štěstí, že to nakonec ustála. Mohla také přijít o práci i kariéru. Ale na druhou stranu právě díky tomuto chirurgickému zákroku později získala mnoho filmových rolí.

Když se o čtyřicet let později objevila Barbara Streisand ve filmu *Funny Girl* se svým nefalšovaným židovským nosem, Amerika opět ustrnula a jedním hlasem se ptala: „Proč si ‚TO‘ proboha ta bláznivá herečka nedala odstranit?!“

Dva nosy, které názorně demonstrují, co všechno se za pouhých čtyřicet let mohlo změnit. Změnilo se myšlení lidí, změnily se představy o ženské a mužské kráse. A hlavně se od základů změnila plastická chirurgie, respektive estetická chirurgie, která se soustřeďuje na korekce kosmetických vad obličeje a jiných částí těla.

Neočekávaný problém však nastává se stále více se rozvíjejícím oborem plastické chirurgie, kterým je právě **estetická chirurgie**.

Estetická chirurgie je **obor velice lukrativní**. Tato skutečnost se projevuje především u čerstvě atestovaných plastických chirurgů, kteří – aniž by měli dostatečnou erudici – odcházejí do soukromých praxí za snadnějším výdělkem.

Odchod čerstvě atestovaných plastických chirurgů do privátních praxí přináší navíc některé nepříznivé důsledky. Na jedné straně oslabení členské základny všeobecně zaměřených plastických chirurgů pro každodenní klinickou praxi, na druhé straně jsou to stále se množící stížnosti nespokojených pacientů po estetických operacích se všemi právními dopady.

Poválečné období minulého století a estetická chirurgie

Nelze zde nespátřovat určitou analogii v poválečném období minulého století, kdy mnozí chirurgové začali provádět v širším měřítku kosmetické operace, pro které volili působivější název „estetická chirurgie“. Tato slibná novinka, v níž někteří viděli výnosný a pohodlný úsek lékařské činnosti, přilákala ovšem mnoho nepovolaných a šarlatánů. V Paříži a v amerických městech se objevily nápisy přes celá průčelí domů: „Chirurgie Esthétique“. Tito samozvaní estetičtí chirurgové užívali často bez větších odborných znalostí všech prostředků k získání popularity a finančního prospěchu. S určitou nadsázkou je možno tvrdit, že obdobně se s tím setkáváme v současnosti i u nás.

Plastický chirurg současnosti

Dopady a důsledky „proměny“ plastického chirurga lze také spatřovat v **hrubém porušování lékařské etiky ze strany lékařů, zvláště plastických chirurgů**, kteří z důvodu jejich mamonářství a ziskuchtivosti **zavrhují i Hippokratovu přísahu včetně etického kodexu**. Jejich charakter a morálka vzaly díky estetické chirurgii za své:

- opouští mateřské pracoviště po atestaci z plastické chirurgie a upřednostňuje byznys;
- „bez skrupulí“ navyšuje ceny za operace s cílem dosažení co největších zisků;
- jeho vlastní reoperace po špatně provedené operaci často musí platit pacient v plné výši;
- nikdy nezohledňuje sociálně slabší pacienty snížením ceny za operaci.

Jako příklad naprostého **etického a lidského selhání** estetickými a plastickými chirurgy je **operování vad, které jsou hrazeny zdravotními pojišťovnami**.

Morální a etické zásady té pravé medicíny ustupují naprosto do pozadí, když i vady hrazené zdravotními pojišťovnami operují estetičtí chirurgové za přímou platbu pacientů. Je to možné omlouvat? Z mého hlediska nikdy.

Operace vad, které jsou **hrazeny pojišťovnou a estetický chirurg je přesto využívá pro byznys**:

1. **Rekonstrukce prsu** po jeho odstranění pro zhoubné onemocnění považují za odsouzeníhodný a neomluvitelný přečin soudobého lékaře ve smyslu porušení lékařské etiky a etického kodexu.
2. **Operace břicha po porodu** – někdy u velkého poporodního břicha hrozí po operaci embolie s ohrožením života pacientky, jelikož je následná pooperační péče v soukromých zdravotnických zařízeních velmi problematická. Navíc se jedná o zbytečné půjčování peněz od příbuzných, když to jinak řeší zdravotní pojišťovna.
3. **Zdravotně indikovaná redukce prsů**.